

UHKAKUVIA VAI MAHDOLLISUUKSIA?

Lapsen osallisuus päivittäiskirjaamisessa Harjulakodin
lastensuojeluyksikössä

TEKIJÄT: Sanna Kolehmainen
Paula Korhonen

Koulutusala Sosiaali ja terveysala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijät Sanna Kolehmainen ja Paula Korhonen	
Työn nimi Uhkakuvia vai mahdollisuuksia? Lapsen osallisuus päivittäiskirjaamisessa Harjulakodin lastensuojeluyksikössä	
Päiväys 13.11.2018	Sivumäärä/Liitteet 34/2
Ohjaaja Kalevi Paldanius	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Harjulakoti/Heli Väisänen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö on velvollinen tekemään dokumentointia terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen antamien määräyksien mukaisesti asiakasasiakirjoihin. Osallisuus ymmärretään yleensä tunteena, joka syntyy, kun ihminen kokee kuuluvansa osaksi jotain yhteisöä. Osallisuus yhteisössä ilmenee vaikuttamismahdollisuutena sekä tasavertaisena ja arvostavana kohtaamisena muiden yhteisön jäsenten kanssa. Määrämuotoisella kirjaamisella tarkoitetaan sosiaalialalla tehtävän kirjaamisen yhdenmukaisista asiakirjoissa käytettävästä kielestä ja käsitteistä. Määrämuotoisella kirjaamisella luodaan yhtenevää käytäntöä asiakkaan asioiden kirjaamiseen. Lastensuojelutyössä kirjaaminen on osa päivittäin tehtävää työtä sekä työn todentamista.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on laadullinen selvitystyö päivittäiskirjaamisen nykytilasta Harjulakodin Kotila -yksikössä. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaista on päivittäiskirjaaminen tällä hetkellä ja kuinka lapsen osallisuutta voisi lisätä dokumentoinnissa tulevaisuudessa. Opinnäytetyön aihe on tärkeä ja ajankohtainen lähivuosina voimaan tulevan sote-uudistuksen vuoksi sekä sähköisten palveluiden lisääntyessä sosiaali- ja terveysalalla.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin teemahaastatteluna ja jokainen Kotila-yksikön työntekijä haastateltiin erikseen. Haastatteluissa ilmeni työntekijöillä olevan yhtenevä käsitys kirjaamisen tärkeydestä, mutta erilaisia näkemyksiä kirjattavista asioista. Osallisuutta päivittäiskirjaamisessa ei haastatteluhetkellä ole ollut, mutta se nähtiin tervetulleena kehittämisen kohteena tulevaisuudessa työyhteisöön.</p>	
Avainsanat lastensuojelu, dokumentointi, osallisuus, määrämuotoinen kirjaaminen	

Field of Study Social Services and Health	
Degree Programme Bachelor's Degree Programme in Social Services	
Authors Sanna Kolehmainen and Paula Korhonen	
Title of Thesis Threats or opportunities? Children's involvement in daily documentation in the child protection unit of Harjulakoti	
Date 13.11.2018	Pages/Appendices 34/2
Supervisor Kalevi Paldanius	
Client organisation/Partner Harjulakoti/Heli Väisänen	
<p>Abstract</p> <p>The duty of child welfare is to secure the child's right to a safe growth environment, balanced and diverse development and special protection. The professional staff of social welfare is obliged to make documentation in the client record in accordance with the regulation issued by the health and welfare institution. Involvement is usually understood as an emotion that arises when a person associates themselves with a community. Involvement in the community manifests itself as an opportunity to influence and as an equal and appreciative encounter with other members of the community. Concordant documentation means the congruence of the registration in the relation to the language and concepts used in the documents in the social field. Concordant documentation creates congruent rules in the client documentation. Daily documentation is a part of the work in child welfare and work verification.</p> <p>This thesis is a qualitative study of the current state of daily documentation in the Kotila unit of Harjulakoti. The purpose of this thesis was to find out what the state of daily documentation is and how to increase children's involvement in the future documentation. The topic of this thesis is important and current because the social and health care reform is coming in the near future. It also increases the number of electronic services in the social and health sector.</p> <p>The study was carried out as a theme interview. Each employee of the Kotila unit was interviewed separately. The results of the study revealed that all employees had a consistent understanding of the importance of documentation but different views on the facts to be documented. Children's involvement in the daily documentation was nonexistent at the time of the interviews but it was seen as a welcome target for future development in the work-community.</p>	
<p>Keywords child protection, documentation, involvement, concordant documentation</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	6
3	OPINNÄYTETYÖN MERKITYS.....	8
4	LASTENSUOJELUTYÖN EETTINEN NÄKÖKULMA	10
5	OSALLISUUS	12
5.1	Lasten osallisuutta ohjaavat lait ja sopimukset.....	12
5.2	Osallisuus lastensuojelussa	12
5.3	Osallisuuden merkitys kasvatustyössä	13
6	DOKUMENTOINTI.....	15
7	AINEISTON KERUU TEEMAHAASTATTELUNA.....	17
8	AINEISTON ANALYYSI	18
8.1	Teema 1 – Osallisuus	18
8.2	Teema 2 – Päivittäiskirjaaminen Kotila-yksikössä	19
8.3	Teema 3 – Osallisuus päivittäiskirjaamisessa Kotila-yksikössä.....	21
8.4	Teema 4 – Osallisuus tulevaisuudessa osana päivittäiskirjaamista Kotila-yksikössä	25
9	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	28
10	AMMATILLINEN POHDINTA.....	29
11	KEHITTÄMISIDEAT	32
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	33
	LIITE 1 – SAATEKIRJE HAASTATELTAVILLE	35
	LIITE 2 - TEEMAHAASTATTELURUNKO	36

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on laadullinen selvitystyö päivittäiskirjaamisen nykytilasta Harjulakodin Kotila-yksikössä. Toimeksiantaja on Kajaanin Pelastakaa Lapset ry:n ylläpitämä lastensuojelulaitos Harjula-koti, jonka johtajana toimii Heli Väisänen. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaista on päivittäiskirjaaminen tällä hetkellä ja kuinka lapsen osallisuutta voisi lisätä dokumentoinnissa tulevaisuudessa. Lapsella tarkoitamme alle 18 –vuotiasta henkilöä. Tässä työssä käytämme sanoja kirjaaminen ja dokumentointi, joilla tarkoitetaan samaa asiaa.

Työn tarkoituksena oli selvittää, millainen on Kotila-yksikön työntekijöiden tietämys osallisuudesta ja valmiin opinnäytetyön tarkoitus on yhtenäistää osallistava dokumentointi käsitettä työntekijöille. Aihe on tärkeä ja ajankohtainen lähivuosina voimaan tulevan sote-uudistuksen vuoksi. Sosiaalihuollon asiakastietojen sähköinen tiedonhallinta ja määrämuotoinen kirjaaminen on valtakunnallisesti kehittämistyön kohteena. Kehittämistyöstä vastaa Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos Kansa-hankeella.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena selvitystyönä haastattelemalla kuutta (6) Kotila-yksikön työntekijää. Pidimme tärkeänä, että jokaisen työntekijän yksilöllinen mielipide tulee esille. Teema-haastattelu mahdollisti tarkentavien kysymysten esittämisen haastatteluiden aikana, joka mahdollisti saada tietoa myös asioista, joita ei haastattelukysymykset pitäneet sisällään. Haastattelut analysoitiin kolmivaiheisena aineistolähtöisenä sisällönanalyysina, eli tulokset pyrittiin löytämään aineistosta eli haastatteluista. Aineiston analysoinnin jälkeen tulkitsimme aineistoa teoreettisella tasolla.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän selvitystyön tavoitteena oli selvittää, minkälaista on päivittäiskirjaaminen tällä hetkellä. Työn tarkoituksena oli myös selvittää, millainen käsitys osallisuudesta Kotila-yksikön työntekijöillä on ja miten heidän mielestään osallisuutta voisi lisätä dokumentoinnissa. Valmiin opinnäytetyön tarkoitus on yhtenäistää osallistava dokumentointi käsitettä työntekijöille. Harjulakodissa on lähivuosina kehitetty päivittäiskirjaamista erilaisilla koulutuksilla. Nykytilanteen selvitys haluttiin, jotta nähdään missä vaiheessa dokumentoinnin kehittäminen on menossa. Tietävästi sote-uudistus astuu voimaan vuonna 2021 ja Harjulakodin johtaja Heli Väisänen haluaa, että Kotila-yksikön työntekijät ovat ajan tasalla siitä, miten sekä mihin, omaa työtään tulee kehittää vastaamaan tulevia uudistuksia.

Harjulakoti on lastensuojelulaitos, joka tarjoaa palvelujaan ympäri Suomea. Se on ollut toiminnassa vuodesta 1945 lähtien. Siellä on kaksi yksikköä; perhekuntoutus ja Kotila. Perhekuntoutusyksikkö tarjoaa perhehoitoa, kun perheen voimavarat ovat vähissä ja perhe tarvitsee apua ja tukea arkeen. Kotilassa on seitsemän hoitopaikkaa kodin ulkopuolelle sijoitetuille 6–18 -vuotiaille lapsille ja nuorille. Toiminnan tarkoituksena on turvata lapsille ja nuorille kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen edellytykset. Harjulakodin tavoitteena on lasten ja nuorten persoonallisuuden tasapainoinen kehittäminen ja koko perheen tukeminen haastavassa elämäntilanteessa. (Harjulakoti s.a.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita ja palveluita uudistetaan. Sote-uudistukset kohdistuvat sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuuseen. Vastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä maakunnille niin, että palvelut ovat asiakaslähtöisiä, oikea-aikaisia, vaikuttavia ja tehokkaita. (Valtioneuvosto s.a.) Lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000) tarkoitus on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta. Pykälässä 8; itsemääräämisoikeus ja osallistuminen, on määrätty, että *"asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava niin, että otetaan ensisijaisesti huomioon asiakkaan etu."*

Uudistuksella lisätään ihmisten valinnanvapautta palveluiden hankkimiseen, näin ollen ihmisten vaikuttamismahdollisuudet lisääntyvät. Sote-uudistuksen kulmakiveksi mainitaan myös sähköisten palveluiden lisääntyminen, jonka seurauksena asiakkaiden tiedonsiirto eri palveluntuottajien välillä sujuu paremmin sekä kustannusten kasvua hillitään kohdentamalla verovaroja tehokkaammin. Yhä asiakaslähtöisemmät, vaikuttavimmat ja yhteensovitettut palvelut ovat merkittävimmät seikat, jotka koskettavat sosiaalialaa. Näin ollen nämä tulevat uudistukset on hyvä tiedostaa sosiaalialan eri työkentillä. (Valtioneuvosto s.a.) Kuntien päätöksillä on ratkaiseva merkitys asukkaiden hyvinvointiin, osallisuuteen, työllistymiseen ja toimintakykyyn. Kokemus osallisuudesta ja mahdollisuus aidosti vaikuttaa omaan elämään liittyviin asioihin, vahvistaa ihmisen elämänhallintaa ja hyvinvointia. (Salo ja Henner 2017.)

Teemahaastatteluissa esiin tulevat kehittämisen kohteet tuodaan tässä opinnäytetyössä ilmi. Tarkoituksena ei ole tehdä yleistettävää tuotosta, vaan tämän opinnäytteen tarkoitus on selvittää nimenomaan Harjulakodin Kotila-yksikön tämän hetkistä päivittäiskirjaamista osallisuuden näkökulmasta. Tämä opinnäytetyö voi toimia teoriapohjana seuraavalle opinnäytetyölle Kotila-yksikköön.

3 OPINNÄYTETYÖN MERKITYS

Harjulakodin johtaja Heli Väisänen haluaa yhtenäistää päivittäiskirjaamisen käytännöt. Tämän opinnäytetyön merkitys toimeksiantajalle on saada päivittäiskirjaamisen nykytilanteesta selvitys, jotta sitä voi käyttää teoriapohjana hyödyksi dokumentoinnin kehittämistyössä. Työntekijöiden on tärkeää tietää, mitä osallisuus tarkoittaa ja minkä takia se on merkittävää. Valmiilla opinnäytetyöllä lisätään työntekijöiden tietoisuutta lapsen osallisuuden merkityksestä dokumentoinnissa. Tätä opinnäytetyötä voi jatkohyödyntää esimerkiksi osallistavan dokumentoinnin oppaan tekemiseen. Osallistava dokumentointi tarkoittaa sitä, että työntekijä on sallijana osallisuuden toteutumisessa. Lapselle tarjotaan mahdollisuutta osallistua dokumentointiin.

Osallisuus ja dokumentointi on meitä itseään kiinnostava aihe, sillä työskentelemme molemmat tällä hetkellä lastensuojelulaitoksessa. Tällä opinnäytetyöllä pääsimme syventämään omaa tietouttamme lastensuojelutyön dokumentoinnista sekä sosiaali- ja terveysalan uudistuksista. Lastensuojelutyötä tehdessä meille on tullut ymmärrys siitä, kuinka iso osa työtä päivittäinen kirjaaminen on. Tulevan sote-uudistuksen vuoksi aihe on myös ajankohtainen. Opinnäytetyöstä hyöttyy meidän lisäksemme myös toimeksiantaja, koska selvitystyön tuloksia voi hyödyntää dokumentoinnin kehittämistyössä Kotila-yksikössä.

Asiakkaan vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen on yksi keskeisimmistä palvelujärjestelmän tulevaisuuden haasteista. Tulevaisuuden visiona on asiakkaiden yhteiskunnallisen vaikuttamis- ja päätösosallisuuden vahvistaminen palveluissa. (Pohjola, Kairala, Lyly ja Niskala 2017, 321–325.) Osallistava dokumentointi on varsin uusi ja ajankohtainen aihe. Sosiaalihuollon tietojärjestelmien siirtyminen Kanta-palveluihin ja sähköisten palveluiden lisääntyminen ovat valtakunnallista tiedonhallinnan kehittämistä. Yhteisen tiedonhallinnan kehittämisen vuoksi määrämuotoisen yhtenevän dokumentaation merkitys kasvaa. Sosiaalialan tiedonhallinnan kehittämistyöstä vastaa Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos Kansa-hankkeella. (ePooki 2018.)

Kansa-koulu-hankkeen tavoite on yhtenäistää sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaaminen määrämuotoiseksi. Vuosina 2016-2020 toimiva hanke yhtenäistää asiakastietoja sekä saattaa asiakkaan tietoja eri palveluntarjoajille (Socom Oy 2016.) Sosiaalihuollon asiakastietojen arkistointi tapahtuu Kanta-palveluihin, arkistoinnin aloittamisesta ei ole velvoittavaa lainsäädäntöä. Vaasan kaupunki on ollut ensimmäinen kaupunki, joka on ottanut käyttöön sosiaalihuollon asiakastietojen arkiston kanta-palvelun vuonna 2018. Päätöksen sosiaalihuollon asiakastietojen arkiston käyttöönotosta voi tehdä organisaation hallinto. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.) Tulevaisuudessa sosiaalihuollon asiakastiedot tallentuvat Kanta-palveluihin ja vuonna 2020 omakanta-palvelu laajenee niin, että sosiaalihuollon asiakastiedot ovat myös asiakkaan käytössä. (Socom Oy 2016.) Sosiaalihuollon ammattilaisilla on kirjaamisvelvoite, joka perustuu lakiin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista. Lain neljännessä pykälässä kerrotaan kirjaamisvelvollisuudesta sekä tietojen tallentamisesta määrämuotoisiin asiakirjoihin. (ePooki 2018.)

Unkurin (2016) tekemässä tutkimuksessa on selvinnyt, että osallistavassa dokumentoinnissa asiakas on työntekijän yhteistyökumppani. Kyse on niin sanotusta jaetusta vallasta. Osallistavan dokumentoinnin kautta lastensuojelun työskentelystä voidaan tehdä avoimempaa ja läpinäkyvämpää, jolloin asiakkaan ajatukset ja näkemykset voivat muuttua positiivisemmaksi. Tutkimuksen mukaan asiakkaat ovat olleet tyytyväisempiä suunnitelmaan ja kokevat sen ymmärrettävämpänä. Nämä seikat voivat vaikuttaa työskentelyn tavoitteellisuuteen, sillä asiakas on aktiivinen osapuoli työskentelyprosessissa ja haluaa itse muutosta asioihin. Tutkimuksessa osallistava dokumentointi on selkeästi yhteydessä asiakkaan tyytyväisyyteen, koska asiakas saa oman äänensä kuuluviin. Kun asiakastytyväisyys kasvaa, voi asiakirjapyyntö ja valitukset aluehallintovirastolle ja oikeusasiamiehille vähentyä.

4 LASTENSUOJELUTYÖN EETTINEN NÄKÖKULMA

Lastensuojelutyö tapahtuu aina eettisessä viitekehyksessä ja se onkin lastensuojelutyön eettinen peruslähtökohta. Lastensuojelua on Suomessa luonnehdittu ”erityisen perus- ja ihmisoikeusherkäksi julkishallinnon alueeksi”. Sen lähtökohtana on ”lievimmän riittävän puuttumisen periaate”. Tehtävänä on turvata lapsen edun toteutuminen käyttäen lakien puitteissa riittäviä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi. Lastensuojelussa korostuu erityisesti vapausoikeudet, yksityiselämän suoja, osallisuus oikeudet ja oikeusturva. (Pehkonen ja Väänänen-Fomin (toim.) 2011, 60–66.)

Lastensuojelun eettiset kysymykset liittyvät tuen ja kontrollin ykseyteen ja ammatilliseen vallankäyttöön. Esimerkkinä eettisestä tai moraalista dilemmasta on, kun sosiaalialan työntekijällä on käytettävissä kaksi tai useampi yhtä vaikea tai toivoton vaihtoehto, joista on valittava vain yksi. Eettinen kuormittuminen on seurausta tällaisista tilanteista, joissa työntekijä on kokenut moraalista ja eettistä ahdinkoa. (Pehkonen ja Väänänen-Fomin (toim.) 2011, 67–73.)

Eettiset dilemmat kuormittavat henkisesti sosiaalialan työntekijöitä, varsinkin, jos he ovat tilanteessa yksin, eikä työyhteisöstä tule riittävästi tukea eettisten ristiriitojen ratkaisuun. Tällainen moraalinen ahdinko merkitsee kipeitä tunteita tai psykologista epätasapainoa, esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa lastensuojeluyksikön ohjaaja on tietoinen moraalisen toiminnan tarpeesta, mutta ei voi toimia tarpeen mukaan ulkoisen esteen vuoksi. Esteitä voi olla esimerkiksi ajan puute, työhönsäntymisen puute tai lakiin perustuvat rajat. Eettinen kuormittuminen työpaikalla heikentää työntekijöiden jakamista ja työmotivaatiota ja vaikuttaa näin ollen myös asiakkaiden saamiin palveluihin. (Pehkonen ja Väänänen-Fomin (toim.) 2011, 67–73.)

Sarah Banksin (2012, 17–47) mukaan sosiaalialan työ on eniten arvo ja etiikka perusteista kaikista ammateista. Eettiset arvot ovat sosiaalityön perusta ja tämä pätee myös lastensuojelutyössä. Eettisiä ongelmia ja dilemmoja tulee usein eteen. Työntekijä osoittaa kunnioitusta asiakasta kohtaan antamalla hänelle mahdollisuuden osallistua asiakastyön eri vaiheisiin. Tämä luo eettistä kohtaamista. Lastensuojelussa asiakkaan tulee luottaa siihen, että hänen sosiaalityöntekijä tekee työtä hänen etua ajatellen. Koko heidän välinen yhteistyösuhde perustuu luottamukselle.

Sosiaalityössä moraaliset oikeudet ovat usein samoja kuin lailliset oikeudet. Joskus kuitenkin moraaliset oikeudet jäävät laillisten oikeuksien varjoon. Esimerkiksi asiakkaalla on oikeus kuulla totuus, mutta joissain tilanteissa on parempi ensin noudattaa laillisia oikeuksia. Esimerkiksi sellainen tilanne, jossa lapsi haluaa kertoa jonkin asian, mutta ei halua sitä kirjattavan asiakastietojärjestelmään. Lastensuojelussa voidaan myös törmätä tilanteeseen missä lasta koskevasta asiasta tulisi ensin jutella vanhemman kanssa, ennen kuin lapselle kerrotaan kyseinen asia. (Banks 2012, 17–47.)

Lastensuojelutyössä on toivottavaa huomioida jo suunnitteluvaiheessa menettelytapojen sosiaalinen hyväksyttävyyden ja merkittävyys. Lastensuojelussa kohdataan vanhempia ja lapsia jumiutuneissa elämäntilanteissa, jolloin perheen omat voimavarat eivät riitä tilanteen selvittämiseen. Näihin tilanteisiin usein liittyy kokemus huonommuudesta, toimijuuden menettämisen pelot tai erilaiset tunnereaktiot, joilla puolustaudutaan lastensuojelua vastaan. Lastensuojelun palveluita käyttävien osallisuus on tärkeää. Osallisuutta toteuttamalla palvelu on mahdollista toteuttaa asiakaslähtöisesti asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioiden. (Pohjola, Kairala, Lyly ja Niskala 2017, 78–235.)

5 OSALLISUUS

Osallisuus on tunnetasolla tapahtuva kokemus siitä, että henkilö on osallisena jossakin yhteisössä ja kokee voivansa vaikuttaa siihen. Laajasti ymmärrettyä osallisuutta on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Vastavuoroisuus on olennaista osallisuuden toteutumisessa. Osallisuuden onnistuminen vaatii vastavuoroista toimintaa, jossa kaikki yhteisön jäsenet täytyy ottaa huomioon ja jokaisen on toimittava aktiivisena jäsenenä yhteisössä. (Oranen 2008, 9.)

Osallisuus on vaikuttamista toimintaan ja prosessiin. Osallisuudelle ominaista on vapaaehtoisuus ja omaehtoisuus. Osallistaminen kehottaa tai vaatii henkilöitä osallistumaan yhteiseen toimintaan. Pitkäaikaiset muutokset tilanteissa syntyvät vain aidon osallisuuden kautta, jota edellyttää omaehtoisuus ja sitoutuminen. Valkaman (2012, 57–66) kyselytutkimuksen mukaan 73 % vastanneista koki voivansa vaikuttaa jossain määrin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Yleisimpänä käytetty vaikuttamistapa tutkimuksen mukaan oli keskustelu palveluntarjoajan kanssa.

Lapsen osallisuus on sitä, että hän voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta on ratkaisevaa, että henkilöllä on mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävässä yhteisöissä. Osallisuus on suoraan yhteydessä kasvun ja kehityksen perusedellytykseen. Lapsi oppii osallistumisen kautta olemaan, elämään ja vaikuttamaan yhdessä muiden kanssa. (Oranen 2018.)

5.1 Lasten osallisuutta ohjaavat lait ja sopimukset

Osallisuus on keskeinen osa lastensuojelutyötä ja sitä on erittäin vahvasti suojattu lainsäädännöllä. Lastensuojelulaissa lapseksi määritellään kaikki alle 18 -vuotiaat henkilöt. Lastensuojelulaissa on määritelty lasten ja nuorten osallisuudesta, myös Yhdistyneiden Kansakuntien lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä sekä tulla kuulluksi häntä itseään koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimitissa (Laki lastensuojelusta 2007; Unicef s.a.).

Jo Suomen perustuslaissa (731/1999) määritellään, että lapsella on oikeus saada itseään koskevista asioista tietoa, sekä kertoa oma näkemyksensä asiasta ikään katsomatta. Lastensuojelun työntekijöillä on velvoite kohdella lapsia tasa-arvoisesti sekä yksilöinä ja antaa heille osallistumisen mahdollisuus. Ikä ei ole peruste sulkea ketään pois tämän oikeuden ulkopuolelle. Myös yleisellä tasolla sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittää, että lapsen tulee saada palvelua, joka on katsottu hänen tarpeitaan vastaavaksi, sekä varmistaa lapsen osallistuminen asioidensa hoitoon.

5.2 Osallisuus lastensuojelussa

Lastensuojelulaki korostaa, että lapsella on oltava mahdollisuus osallistua kaikissa lastensuojelun prosessin vaiheissa häntä itseään koskeviin asioihin. Ratkaisevaa osallisuudessa on, että lapselle tulee tunne ja kokemus siitä, että hän on voinut olla mukana vaikuttamassa häntä koskevissa asioissa. Lastensuojelutyössä tämä on erityisen tärkeää. Työntekijöillä tulee olla valmiuksia tehdä yhteistyötä

lasten kanssa, kuunnella heitä ja ottaa heidän mielipiteet huomioon, jotta lasten osallisuuden toteutuminen olisi mahdollista. Työntekijöiden on kuitenkin vaikea hyödyntää omia mahdollisuuksia ja valmiuksia, jos organisaatio ei tarjoa siihen mahdollisuuksia. (Oranen 2018.)

Jotta lastensuojelulaissa määrätyt asiat toteutuvat, täytyy osallisuuden mahdollisuus käytännön työssä rakentua erilaisista osista. Lapsen ensimmäinen mahdollisuus osallisuuteen on valita, haluaako hän osallistua johonkin prosessiin tai toimintaan vai ei. Lapsella on oikeus kieltäytyä osallistumasta, joka on myös yksi osallisuuden muoto. Lastensuojelutyössä voi tulla eteen sellaisia tilanteita, joihin osallistuminen voisi olla aikuisellekin haastavaa. Tällaisessa tilanteessa täytyy lapsen osallisuus turvata muilla keinoin, jolloin osallistuminen on lapselle mielekästä tai mahdollista. Lapsella tulee olla myös mahdollisuus saada riittävästi oikeanlaista tietoa sellaisessa muodossa, että hän voi oman tasonsa mukaisesti ymmärtää niitä. Tietojen antamisen velvollisuus on aina lastensuojelutyötä tekevillä henkilöillä. Lapsella on myös mahdollisuus vaikuttaa työskentelyprosesseihin niiden eri vaiheissa. Esimerkiksi hän voi miettiä mitä asioita palaverissa haluaisi käsiteltävän tai ketä siihen osallistuu. Lapsella on oikeus ilmaista itseään omalla tavallaan ja äänellään, sekä saada tähän tukea ja apua kaikilta hänen asioitaan hoitavilta henkilöiltä. Lisäksi lapsella tulee olla mahdollisuus tehdä itsenäisesti omaan elämäänsä vaikuttavia päätöksiä. Itsenäisten päätösten määrään vaikuttaa lapsen ikä. Työntekijöillä tulisi kuitenkin olla valmius tunnistaa ne asiat, joihin pienikin lapsi voi vaikuttaa ja antaa hänen tehdä niitä valintoja ja päätöksiä itse. (Oranen 2018.)

5.3 Osallisuuden merkitys kasvatustyössä

Lastensuojelulaitoksissa tehtävä työ on lapsen hoito- ja kasvatustyötä. Se sisältää myös lapsen arjesta huolehtimisen ja perushoidon. Samalla on pystyttävä turvaamaan lapsen oikeuksien toteutumista sijoituksen aikana. Nämä oikeudet ovat esimerkiksi oikeus tavata lapselle läheisiä ihmisiä ja sosiaalityöntekijää, sekä saada tietoa lasta koskevista asioista. Hyvään hoitoon ja kasvatukseen kuuluu myös lapsilähtöinen työskentely ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Lapsen osallisuus on olennainen osa lastensuojelutyötä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos s.a.)

Lapsen osallisuudella on usein suoria ja välittömiä vaikutuksia lastensuojelutyötä tekevien toimintaan ja näin ollen myös lapsen omaan elämään. Lapsi saa välittömästi palautteen siitä, kuinka merkityksellisiä hänen ajatukset ja mielipiteensä ovat. Mielipiteiden selvittäminen ei ole vain kysymistä, vaan se on kokonaisvaltainen prosessi, johon sisältyy keskustelun ohella myös havainnointia lapsen olemisesta ja vuorovaikutuksesta. (Oranen 2018.)

Kaarto ja Mäkelä (2009) ovat tutkineet opinnäytetyössään lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten kokemuksia osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista. Kyseisen tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijän merkitys lasten osallisuuden tunteeseen ja vaikutusmahdollisuuksien sallijana, on suurempi kuin itse sijaishuoltopaikan merkitys. Haastatellut lapset olivat kaikki samasta sijaishuoltoyksiköstä, mutta silti heidän kokemukset osallisuudesta poikkesivat toisistaan erittäin paljon. Lasten mielestä heillä oli enemmän vaikutusvaltaa sosiaalityöntekijän tapaamisissa. Näin he mielestään pystyivät

vaikuttamaan koko elämäänsä. Kuin taas sijaishuoltoyksikössä he kokivat voivansa vaikuttaa vain arkeen liittyviin asioihin.

Tutkimuksessa nousi myös esille perusteluiden tärkeys. Ellei minkäänlaisia perusteluja lapselle kieltävästä vastauksesta annettu, lapsi koki, ettei hänen mielipiteillään ollut mitään väliä. Haastattelussa lapset olivat korostaneet lastensuojelulaitoksissa työskentelevien ohjaajien merkitystä. Useat lapset olivat sitä mieltä, että lasten osallisuuden määrä on suoraan yhteydessä ohjaajan omaan asenteeseen. Lapset kokivat myös, että kannustuksen, tuen, vastuun, osallisuuden ja perusteluiden saanti on paljon ohjaajasta kiinni. Ohjaajien tulisi antaa lapsille riittävästi valtaa ja vastuuta, jotta osallisuus olisi mahdollista. Ohjaajan on tärkeää muistaa arvostava vuorovaikutus lapsen kanssa ja hyväksyä jokainen lapsi omana itsenään. Ohjaajan tehtävänä on myös luoda uskoa ja toivoa sekä kannustaa lasta. Näin lapsikin alkaa uskomaan itseensä ja omiin kykyihinsä. (Kaarto ja Mäkelä 2009).

Jotta lastensuojelun työntekijä osaisi kuulla ja ottaa huomioon lapsen mielipiteet ikä- ja kehitystason mukaisesti, hänen on oltava perehtynyt ihmisen kehityspsykologiaan. Lapsen ja nuoren kehityksen tunteminen on ammattitaitovaatimus kasvatustyötä tekeville. (Oranen 2018.) Kehityspsykologia tutkii ihmisen psykofyysistä kehitystä. Tällä tieteen alalla voidaan kuvata ihmisen kehitysvaiheet lapsuudesta vanhuuteen. Kehityspsykologiassa ihminen nähdään kokonaisuutena, joka on jaoteltu fyysiseen, kognitiiviseen ja psykososiaaliseen kehitykseen. (Otavan opisto 2015.)

6 DOKUMENTOINTI

Asiakasasiakirja on sosiaalihuollon ammatillisen henkilön yleensä sähköiseen asiakastietojärjestelmään kirjaama määrämuotoinen tuotos asiakkaan hoidon järjestämisestä, suunnittelusta, toteuttamisesta, seurannasta ja valvonnasta. Velvollisuutena on kirjata myös asiakkuuden alkamisesta ja sen päättymisestä. Kirjaamiskielen on oltava selkeää ja ymmärrettävää ja niissä voi käyttää vain yleisesti tunnettuja ja hyväksytyjä käsitteitä ja lyhenteitä. (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015.)

Dokumentointi on toimintaa, joka kirjoitetaan joko paperille tai sähköiseen järjestelmään. Yhteiskuntamme ei olisi samanlainen, kuin se nyt on, ilman dokumentointia. Dokumentoinnin tärkein tavoite on tallentaa tiedot luotettavasti. Dokumentoinnin arvo on tärkeä. Tämä huomataan yleensä vasta siinä vaiheessa, kun dokumentoinnissa on puutteita tai tietoja ei ole saatavilla. Dokumentointi on nykypäivänä iso osa sosiaali- ja terveydenhuoltoa. (Vuori 2010.)

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain toimeenpanoa on aloitettu Kansa-koulu-hankeella I. Kansa-kouluhanke II jatkaa toimeenpanoa tukemalla määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönottoa. Kansa-kouluhanke II:n tavoitteena on mahdollistaa asiakastietojen saatavuus siellä, missä asiakastiedoille on tarve, sekä kouluttaa valtakunnallisesti sosiaalialalla olevia sote-esimiehiä, koulutusorganisaatioiden edustajia, yksityisten palveluntuottajien sekä kunnan asiakirjahallinnosta vastaavia henkilöitä määrämuotoisen kirjaamisen valmentajiksi. Kirjaamisvalmentajien kouluttaminen on lisännyt tietoa määrämuotoisesta kirjaamisesta, joka on mahdollistanut määrämuotoisen kirjaamisen valtakunnallista kehittämistä. (Socom 2016.)

Määrämuotoisuus näkyy asiakirjan rakenteessa, väliotsikoissa sekä tiedon tallennusmuodossa. Määrämuotoisuus yhtenäistää asiakirjojen sisältöä, ja näin ollen helpottaa ammattilaisten työtä työskennellessä samojen asiakkaiden kohdalla. (Hiltunen-Toura, Lohijoki, Väinälä ja Ropo 2016.) Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen on nähty tarpeelliseksi, jotta asiakkaan palvelun suunnitteluun ja toteuttamiseen tarvittavat tiedot saadaan siellä missä niille on tarve. Asiakkaan asioista halutaan tarjota oikea-aikaista tietoa sekä tehdä työstä näkyvää kirjaamisen avulla. (Socom 2016).

Myös asiakkailla on roolinsa parempien palveluiden edistämisessä. Antamalla asiakkaille mahdollisuuden toimia palveluiden laadunvarmistajina, vaikuttavat asiakkaat samalla palveluiden toimivuuteen sekä edistävät palvelupolitiikkaan liittyvää päätöksentekoa. (Pohjola, Kairala, Lyly ja Niskala 2017, 321–325.) Ottamalla asiakas mukaan dokumentoinnin prosessiin vahvistetaan eettistä pohjaa tiedonmuodostukselle (Kääriäinen, Leinonen ja Metsäranta 2006, 42). Asiakkaan osallisuudella dokumentointiin on siis laaja merkitys eri lastensuojeluprosessien vaiheissa.

Huolellinen dokumentointi on tärkeää sekä asiakkaan että työntekijän kannalta. Asiakkaan oikeusturva edellyttää asiallista ja ajan tasalla olevaa kirjaamista. Dokumentoinnin yleisiä tavoitteita lastensuojelutyössä ovat lapsen ja perheen osallisuuden parantaminen, mielipiteiden näkyväksi tekeminen sekä lapsen äänen kuuluviin saaminen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Valitsemamme teoriasuuntaukset ovat merkittävässä osassa lastensuojelun työntekijöille. Lasten osallisuus oli keskiössä teemahaastattelukysymyksiä tehdessämme.

7 AINEISTON KERUU TEEMAHAASTATTELUNA

Aineiston keruussa on käytetty teemahaastattelua, koska haastattelu on hyvin joustava tiedonkeruumenetelmä ja se mahdollistaa tiedonkeruun säätelyn. Siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan eli tässä tapauksessa työntekijän kanssa, jossa hänellä on mahdollista tuoda asioita esille mahdollisimman vapaasti. Haastattelumenetelmällä voidaan myös tutkia arkoja tai vaikeitakin aiheita. (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 34–36.) Vaikeana aiheena koetaan esimerkiksi se, että millaisissa tilanteissa haastateltavien mielestä osallistava dokumentointi ei ole mahdollista.

Tämä teemahaastattelumuoto antoi myös mahdollisuuden syventää esille nousseita asioita, sekä pyytää haastateltavaa perustelemaan mielipiteensä. Teemahaastatteluihin valmistautuessa otettiin huomioon mahdolliset keskusteluiden suunnat sekä aihealueet. Kysymysten tueksi tehtiin tarkentavia lisäkysymyksiä. Haastateltaville annettiin saatekirje (liite 1) kaksi viikkoa ennen haastatteluajankoh-
taa. Haastateltaville myös painotettiin haastattelun luotettavuutta ja heidän mielipiteidensä tärkeyttä. Teemahaastattelurunko ja tarkentavat lisäkysymykset löytyvät liitteestä 2. Aineiston analyysissä haastateltavien kommentit ovat laitettu omiin sitaatteihin.

8 AINEISTON ANALYYSI

8.1 Teema 1 – Osallisuus

Haastateltavien mielestä osallisuus käsitteenä tarkoittaa asiakkaiden huomioimista ja kuulemista ja sitä, että se on aiheena tärkeä. Osallisuuteen myös liitettiin yhteisöön kuuluminen, erityistarpeiden huomioiminen, yhdessä tekeminen, tiedon jakaminen, asiakasprosessiin osallistuminen ja vaikuttamisen mahdollisuus. Tässä muutamia esimerkkejä, jotka mainittiin osallisuudesta keskusteltaessa:

"Päätöksiä tehdään yhdessä niin pitkälle kun pystytään."

"Asiakas saa osallistua omia asioita koskeviin päätöksiin siinä määrin, kun se on mahdollista."

"Tärkeää, että kaiken ikäiset saavat vaikuttaa omiin asioihin."

"Että ihminen kokee, että on arvokas."

"Nykyään nuoret tietoisempia omista oikeuksista ja osaavat vaatia niitä... Kymmenen vuotta sitten eivät tienneet tällönsä... Nykyään avoimempaa keskustelua heidän (asiakkaiden) oikeuksista."

Sote-uudistuksesta keskusteltaessa oli haastateltavilla mielipiteiden hajontaa. Yksi haastateltavista kertoi perehtyneensä jonkin verran sote-uudistuksessa tapahtuviin rakennemuutoksiin ja loput kertoivat, että eivät ole perehtyneet aiheeseen ollenkaan. He, jotka eivät olleet perehtyneet aiheeseen, kertoivat sote-uudistuksesta seuraavia asioita:

"Ei juuri kosketa omaa työyksikköä."

"Se on vaan semmone suuntaa antava."

"Se on sovellettavissa niin henkilö- kuin yksikkökohtaisesti."

Haastateltaville kerrottiin, että sote-uudistuksessa on painotettu asiakkaan osallisuuden tärkeyttä ja heiltä kysyttiin mitä he ovat asiasta mieltä. Puolet haastateltavista toivat esille, että osallisuuden lisääminen on hyvä asia, koska asiakasta kuultaisi enemmän.

Osallisuuden eri muodoista haastattelussa esille nousi asiakkaiden kuuleminen kaikkia häntä koskevilla asioilla. Esiin nousi myös sosiaalinen ja taloudellinen osallisuus. Eräissä haastattelussa kerrottiin, ettei arjen keskellä aina huomaa, miten monessa asiassa asiakasta voisi osallistaa. Jo yhteiskuntaan kuulumisen nähtiin olevan osallisuutta isolla mittakaavalla, mutta Kotila-yksikössä se voi olla sitä, että osallistuu vaikka ruuan tekemiseen. Selvisi, että työyhteisössä on puhuttu ja pohdittu keinoja, miten voi osallistaa asiakasta. Osallisuus näkyy yhteisökokouksilla, jossa asiakas saa oman äänensä kuuluviin. Osallisuutta voi ilmaista kertomalla, piirtämällä, kuvilla tai valokuvaamalla.

"Varmasti nykyaikana pystyisi hyödyntämään tietotekniikkaa paljon paremmin."

Haastatteluissa selvisi, että Kotila-yksikössä tietotekniikkaa, esimerkiksi tablettien tai älypuhelimien käyttöä voisi hyödyntää enemmän. Eräs haastateltava pohti, että mikäli asiakkaiden mielipiteitä otettaisiin enemmän huomioon, päätökset ja toimintamallit voisivat olla hyvinkin erilaisia

Kysyttäessä sosiaali- ja terveysalalla tapahtuvista hankkeista lähes kaikki haastateltavat kertoivat, etteivät tiedä yhtään tällä hetkellä toimivaa hanketta. Osa haastateltavista kertoi, että heidän työyhteisöön on *"jokin koulutus tulossa"*. Yksi haastateltavista kertoi tietävänsä LaPe-hankkeesta.

Haastateltavilta kysyttiin, mitä eroa heidän mielestään on osallisuudella ja osallistavalla. Vastauksissa tuli mielipiteiden hajontaa siitä, osallistavatko työntekijät asiakkaita. Osa määritteli sen myös niin, että asiakkaalle annetaan mahdollisuus osallistua.

"Osallistettu... Kenties määrätty... Pakotettu osallistumaan."

"Osallistava on sitä, että kunhan vaan osallistuu."

"Osallisuus on sitä, että henkilö on niinku ite sitoutunu tekemään osallistumisen eteen jotain... Se on niinku enemmän vapaaehtoista ja sillai laajempi käsite... Osallistava sana voi olla positiivinenkin."

8.2 Teema 2 – Päivittäiskirjaaminen Kotila-yksikössä

Jokainen haastateltava kertoi päivittäiskirjaamisen nykytilanteen olevan se, että työyksikössä kirjaetaan jokaisesta työvuorosta ja jokaisen asiakkaan kohdalta jotakin. Asiakastietojärjestelmä Nappulaan kirjataan asiakkaan perustoimintoja ja mielialoja. Haastattelussa tuli ilmi, että kirjaamisen pitää olla hyvin havainnollistavaa ja tosi tarkkaa. Asiakkaan sanomiset täytyy muistaa tarkasti, jotta niitä voisi käyttää kirjauksessa esimerkiksi suorina lainauksina. Haastateltavat kokivat, että joistakin asiakkaista tulee kirjattua paljon ja toisista asiakkaista ei juuri mitään. Jokainen haastateltava kertoi päivittäisiin kirjauksiin käytettävän ajan vaihtelevan paljon ja se on riippuvainen myös työvuorosta. Kaikkien asiakkaiden päivittäiskirjaamiseen kuuluu vähintään kymmenen minuuttia, joskus jopa kaksi tuntia. Haastateltavat kokivat, että kirjaukseen käytettävä aika voisi olla enemmänkin, jos olisi enemmän aikaa kirjata. Useaan kertaan työvuoron aikana kirjaaminen oli myös yleistä.

Tiimikirjaaminen on haastateltavien mukaan uusi käytäntö Kotila-yksikössä. Suurin osa on kokenut tiimikirjaamisen hyvänä, koska yksin ei muista kaikkea niin yksityiskohtaisesti. Tiimikirjauksessa kirjaukset tulevat tehtyä näin laajemmin, kattavammin ja siihen saadaan enemmän sisältöä. Haastateltavat kertoivat, että kirjaamista on pyritty kehittämään viimeisen kahden vuoden aikana esimerkiksi koulutuksilla, jotka ovat kuitenkin jääneet usean haastateltavan mielestä pintapuolisiksi. Kirjaamisen merkitys on heidän mielestään korostunut Kotila-yksikössä. Päivittäiskirjaaminen on ollut aikaisempina vuosina pintapuolista ja nykyään kirjaaminen on tullut tärkeäksi. Muutos kirjaamisen suhteen on koettu hyväksi.

Keskusteltaessa kirjaamisen haasteista tai sudenkuopista yhtä lukuun ottamatta kaikki kertoi työntekijöiden erilaisen kirjaamistyylin ja kirjaamisen tarkkuuden olevan haasteena. Haastateltavat kertoivat saaneensa vuorojen yhteydessä tapahtuvassa raportissa sellaisia tärkeitä ja oleellisia tietoja, jotka puuttuivat asiakastietojärjestelmän kirjauksista. Useampi kertoi myös lukeneensa toisten kirjauksista työntekijän olettamuksia joistakin asioista, vaikka kirjausten tulisi hänen mielestään painottua faktoihin.

"Se ei ole sillon totta, jos sitä ei lue siellä (asiakastietojärjestelmässä)."

Haastateltavilta kysyttiin, mitä kirjaaminen heidän mielestään vaatii työntekijältä. Esille nousivat seuraavat asiat: hyvä muisti, oleellisten tietojen hahmottaminen kirjausten kannalta ja asiakkaiden havainnointi. Puolet haastateltavista kertoivat kirjaamisen vaativan keskittymistä ja ajanottoa kirjauksen tekemistä varten sekä toisten kirjausten lukemista. Vireä olotila nousi myös esille. Tämän jälkeen vastauksissa tuli paljon hajontaa. Osa oli sitä mieltä, että kirjaaminen vaatii asianmukaista tekstiä ja tietyn tyylistä kirjausta. Osa käytti suoria lainauksia kirjauksissaan, mikäli muisti asiakkaan sanomisia sanatarkasti. Toiset näkivät tärkeäksi nostaa esille kirjauksiin asiakkaan arjen toimintakyvyn ja ohjauksen paljouden. Joidenkin mielestä kirjaaminen vaatii työntekijältä opettelua ja avun pyytämistä. Puolet haastateltavista kertoivat, että kirjaukset ovat peilattava asiakkaiden tavoitteisiin ja he ovat huomanneet, että kaikki eivät kirjaa tällä tavalla.

"Mietitään asiaa asiakkaan kannalta... Hänellä on oikeus lukea kirjaukset... Se pitää muistaa... Noudatetaan lakia... Se on tärkeää."

Haastattelussa kysyttiin myös kirjaamisen tärkeydestä asiakkaalle ja vastauksia oli monenlaisia. Haastateltavat kokivat, että kirjaamisesta on hyötyä, kun tehdään yhteenvetoja palavereihin tai raporteihin. Osa kertoi, että kirjaaminen on asiakkaan oikeusturva, ja että asiakkaalla on oikeus nähdä itseään koskevat kirjaukset. Asiakkaan oikeudet nousevat tärkeäksi kirjaamista ajatellen. Työntekijät ovat juuri niitä, jotka voivat asiakkaiden asioihin ja oikeuksiin vaikuttaa kirjaamisella, sillä kirjauksissa tulee esille asiakkaan todellinen tilanne. Haastateltavat kokivat, että työntekijöiden on tärkeää olla selvillä asiakkaan asioista. Eriäviä mielipiteitä tuli asiakasasiakirjoista ohjaavista laeista, vaikka asiasta ei heiltä kysyttykään. Asiaa kommentoitiin näin;

"Kirjaamiset kai menevät jossain vaiheessa vanhempien luettavaksi... Vanhemmat kertovat nuorelle... Jos kirjaukset ovat paljonkin negatiivisia niin vaikuttaahan se nuoreen."

"Joku päivä voi tämä meidän asiakas haluta lukea tekstit itsestään."

"Asiakkaalla on oikeus saaha häntä koskevat dokumentit luettavaksi."

Kaikki työntekijät kokivat kirjaamisen tärkeyden työntekijälle merkittäväksi. Kirjaaminen on työntekijän "oikeusturva". Esimerkkinä kerrottiin kiinnipitotilanteet tai muut erityistilanteet, joissa on tärkeää tehdä yksityiskohtainen raportti siitä, ketä oli paikalla ja mitä tapahtui. Mahdollisissa ristiriitatilanteis-

sa kirjauksista voidaan tarkistaa, kuinka tilanne on oikeasti tapahtunut. Kirjaaminen koetaan lähes kaikkien haastateltavien mielestä työväliseksi, jolla todennetaan työtä esimerkiksi sosiaalityöntekijälle. Haastatteluissa tuli ilmi, että sosiaalityöntekijälle lähetettävä kuukausiraportti on hankala täyttää, jos päivittäiskirjaamisia ei ole tehty tarkasti. Yli puolet haastateltavista kokivat, etteivät he saa omien vapaapäivien aikaisista tapahtumista minkäänlaista tiedonsiirtoa. Nämä haastateltavat kertoivat, että kirjatut ovat pintapuolisia tai oleellisia asioita ei ole kirjattu ja sen vuoksi niistä ei saa käsitystä, mitä hänen poissaolonsa aikana on tapahtunut. Suullisessa raportissakaan ei mainita työntekijän vapaapäivinä tapahtuneista asioista. Haastateltavat kokivat tärkeäksi saada riittävästi tietoa myös omien vapaapäivien ajalta.

"Uudet työntekijät pystyy kirjaamisista saamaan paremmin käsityksen asiakkaan tilanteesta."

Kirjaamisohjeita kysyttäessä vastauksia tuli monenlaisia. Puolet sanoivat, ettei varsinaista ohjeistusta edes ole. Haastateltavia on ohjeistettu lukemaan muiden kirjauksia ja sen myötä oletettu, että he osaavat kirjata oikealla tavalla. Uusille työntekijöille toivottiin jonkinlaista ohjeistusta dokumentointiin, tai että edes ohjeistettaisiin käyttämään Nappula-asiakastietojärjestelmää oikein. Vain yksi haastateltava kertoi saaneensa Nappula-asiakastietojärjestelmän käyttöön perehdytystä ja ohjausta. Usea haastateltava nosti esille sen, että kaikille ei ole itsestään selvää mitä asioita tulisi kirjata. Haastateltavat kokivat, että kirjaamisohjeet ovat *"sekavat"*. Kaikki haastateltavat olivat yhdenmukaisesti sitä mieltä, että asiakastietojärjestelmään on kirjattava kaikki tärkeät fakta-asiat.

Jokainen haastateltava kertoi kaikilla työntekijöillä olevan omanlainen kirjaamistyyli. Kirjaamistyylessä on heidän mielestään paljon eroavaisuuksia ja tämän asian haastateltavat kokivat negatiivisena. Yli puolet haastateltavista kertoi, että työntekijät näkevät erilaiset asiat tärkeänä. Tämän vuoksi oleellinen tieto ei heidän mielestään löydy kirjauksista. Yhteneväinen kirjaamistyyli olisi haastateltavista hyvä asia.

8.3 Teema 3 – Osallisuus päivittäiskirjaamisessa Kotila-yksikössä

Haastateltavilla nousi esille kysyttäessä osallisuudesta päivittäiskirjaamisessa hyvin samankaltaisia ajatuksia. Yli puolet haastateltavista ajattelivat ensisijaisesti osallisuuden päivittäiskirjaamisessa olevan asiakkaan ja työntekijän yhdessä tehtävää kirjaamista. Osallisuudeksi nähtiin myös tiimikirjaaminen eli työparin kanssa yhdessä kirjaaminen. Yksi haastateltava tarkensi osallisuuden näkyvän asiakkaan tavoitteiden läpikäymisessä yhdessä asiakkaan kanssa. Päivittäiskirjaaminen kerrottiin olevan työntekijöiden tekemää, eivätkä lapset siihen tällä hetkellä osallistu. Kaikki haastateltavat kertoivat, että asiakkaat eivät tiedä, mitä heistä kirjataan.

Puolet haastateltavista toivat esille tämänhetkisten lasten ikä- ja kehitystason. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että valtaosa lapsista ei ole kehitystasoltaan heidän fyysistä ikää vastaavalla tasolla.

Kaikki haastateltavat kokivat, että tämän vuoksi yhdessä kirjaamista ei nähdä vaihtoehtona sellaisten lasten kanssa.

*"Kauheasti ei voi nuoria osallistaa kirjaamiseen, koska ikä ja kehitystaso ei aina koh-
taa. Sitten kun on sellaisia asiakkaita jotka ovat iältään ja kehitystasoltaan sellaisia joi-
ta voi osallistaa niin sitte yhdessä kirjaamista voisi harkita."*

Esille nousi lasten kokemien traumojen olevan mahdollisesti este yhdessä kirjaamiselle. Epäilytti, että lapset eivät välttämättä ymmärtäisi kirjattavan asian merkitystä tai syytä miksi asia kirjataan. Ohjaa-
jan ja lapsen väliset näkemyserot, mahdolliset erimielisyydet kirjattavasta asiasta nousi myös esille. Yksi haastateltava sanoi itsenäistyvien olevan hänen mielestä oikean ikäisiä yhdessä kirjaamiseen.

Haastateltavat kokivat, että tällä hetkellä yhdessä kirjaamiseen ei ole resursseja. Kaikki heistä toivat esille ajan puutteen työpaikalla, mitä yhdessä kirjaaminen asiakkaan kanssa vaatisi. Rauhallinen, hy-
vä tilanne ja riittävästi aikaa voisi mahdollistaa osallistavan kirjaamisen. Yhden haastateltavan mie-
lestä kaikki tällä hetkellä olevat lapset pystyisi ottamaan mukaan osallistavaan kirjaamiseen, ikä- ja
kehitystaso huomioiden. Mielipiteiden hajontaa tuli siinä, kuinka usein osallistavaa kirjaamista voisi
toteuttaa. Puolet haastateltavista kertoivat, että yhdessä kirjaamista ei voisi toteuttaa joka päivä.
Yhdessä kirjaamisen koettiin olevan mahdollista tilanteissa, joissa lapsi hyötyisi siitä kasvatuksellises-
ta näkökulmasta. Osallisuus päivittäiskirjaamisessa toteutuu vain vähän tällä hetkellä. Haastateltavat
kokivat kirjaamisen olevan työntekijöiden vallassa.

"Silloin tällöin vois osallisuutta käyttää kirjaamisessa."

*"Ohjaajat kirjaa raportit ja lapsi ei tiedä mitä hänestä kirjataan eikä osallistu kirjaami-
seen."*

Yhdessä kirjaaminen koettiin hyväksi kehittämisen kohteeksi. Puolet haastateltavista pohtivat onko-
han kirjaamisen osallistamiseen tulossa jokin keino tai ohjeistus. Osallisuuden lisääminen tulevaisuu-
dessa koettiin hyvänä, jopa toivottuna asiana. Näin saataisiin lapsen oma ääni kuuluviin myös päivit-
täiskirjaamisessa.

Haastateltavilta kysyttiin, millä tavalla osallisuus heidän mielestään ilmenee tällä hetkellä. Heistä
osallisuus tulee esille lapsilta kysyttäessä mielipiteitä ja kuinka heidän päivä on sujunut. Lapsen
kanssa laaditaan yhdessä viikko-ohjelmia, sekä lapset voivat vaikuttaa päivän ohjelmaan. Haastatte-
luissa nousi myös esille itsenäistyvien lasten kohdalla heidän vaikuttamismahdollisuus omiin tavoit-
teisiin.

Kaikki haastateltavat kertoivat yhdemukaisesti osallisuuden näkyvän tällä hetkellä kuukausiraporttien
teossa, jossa lapsilta kysytään terveiset sosiaalityöntekijöille. Kuitenkin puolessa haastatteluista mai-
nittiin, että hyvin harvoin kukaan lapsi jättää terveisiä. Kysyttäessä miksi, he kertoivat, että sillä het-
kellä kun terveisiä kysytään eivät lapset olleet valmistautuneet ennalta.

"Kuukausi raportteja ja näitä kun tehdään niin no ei ne oikeestaan oo mukana mutta kysytään myös nuorilta, että onko terveisiä sosiaalityöntekijöille ja muille, mutta hyvin harvoin tulee mitään."

Haastatteluissa ilmeni, että muutamille lapsille annetaan mahdollisuus lukea sosiaalityöntekijältä tulevat asiakassuunnitelmat ja palaverimuistiot sekä kysytään, onko hänellä siihen jotain lisättävää. Myös yhdessä sosiaalitoimen kanssa tehdyt isot, laajemmat tavoitteet halutaan antaa nuorelle luettavaksi. Haastatteluissa ilmeni, että kaikki työntekijät eivät tiedä ajan tasalla olevia lakeja asiakkaan oikeuksista, esimerkiksi saako asiakas lukea itseään koskevat päivittäiskirjaukset.

Suurin osa haastateltavista ajatteli lapsen osallisuuden päivittäiskirjaamisessa konkretisoivan arjen toimintakykyä lapselle itselleen. Heidän mielestään osallisuus lisää lapsen vaikuttamismahdollisuuksia. Osallistumalla lapsella olisi mahdollisuus kertoa oma näkökulma päivän kulkuun, sekä yhdessä kirjaaminen toisi esille mahdolliset työntekijän ja lapsen eroavat ajatukset päivän kulusta.

"Lapsi vois ehkä sillee itekki sanoa, että mitkä olivat vaikka hänen päivän tärkeimmät asiat niin että hänen oma mielipiteensä tulis niinku jollai tavalla kuultua."

Haastateltavat pohtivat, herättäisikö yhdessä kirjaaminen lapsen pohtimaan omia tavoitteitaan, arjen toimintojen onnistumisia ja epäonnistumisia, sekä sitä kuinka nämä asiat kirjataan asiakastietojärjestelmään. Myös kirjattavan asian merkitys ajateltiin selventyvän lapsille yhdessä kirjaamisella. Yhdessä kirjaamisesta haastateltavat voisivat saada erilaisia näkökulmia kirjaamiseen, koska lapsen mielipide tulisi myös esille. Yhdessä kirjaaminen nähtiin mahdollisuutena sekä haasteena. Haastateltavat pohtivat yhdessä kirjaamista oman työn kautta ja verraten tämän hetken asiakkaisiin. Yhdessä kirjaaminen voisi olla mahdollisuus oman työn kehittämiseen asiakaslähtöisemmäksi.

"Työntekijän näkökulmasta ajateltuna ehkä raportti tulisi kirjoitettua, no varmaan jotenki silleen, että se tota ehkä se raportti tulisi kirjoitettua vähä eri sävelellä ja ehkä se että siitä sitte tulis sen asiakkaanki näkönen enempi."

Kysyttäessä osallisuuden mahdollisuuksista nousi kaikilla haastateltavilla esille lapsen vaikuttamismahdollisuus positiivisena asiana, mutta samalla kaikki haastateltavat toivat esille arjen hektisyyden, jonka vuoksi lapsen kanssa päivittäin tehtävää kirjaamista ei nähdä realistisena. Haastatteluissa nousi esille erilaisia osallisuuden muotoja, joita voisi hyödyntää lasten ajatusten sekä mielipiteiden kuulemiseen.

Haastateltavat kokivat osallisuuden päivittäiskirjaamisessa olevan mahdollinen keino selvittää lasten ajatuksia. Osallisuuden avulla lasten kuulumiset ja ajatukset voisivat tulla työntekijöiden tietouteen.

"Työntekijä saisi konkreettisemmin kirjattua nuoren arkea ja ajatuksia, jos nuori olisi mukana kirjaamisessa. Pääsisi syvemmälle nuoren maailmaan."

"Näkisi onko lapsi ja työntekijä samaa mieltä päivän kulusta. Lapsen oma mielipide tulisi paremmin esille. Kuulisi enemmän lasten omia mielipiteitä koska he saisivat vaikuttaa."

Haastateltavat kokivat osallisuuden haasteena näkemuserot yhdessä kirjauksessa lapsen kanssa. Haastateltavat pohtivat, ymmärtävätkö lapset mitä työntekijät kirjaavat. Esille nousi avohuollon tukitoimena sijoitettujen lasten oikeudet. Kaksi haastateltavaa otti puheeksi avohuollon lasten tietävän oikeutensa. Haastateltavat kokivat avohuollon sijoituksen haasteena, koska nämä lapset tietävät omat ja ohjaajien oikeudet ja he osaavat käyttää näitä tietoja edukseen tarvittaessa.

Lähes kaikki haastateltavat kokivat haasteena ajanpuutteen. Kaikkien haastateltavien yhdenmukainen mielipide on, että päivittäinen yhdessä kirjaaminen ei onnistu. Yhdessä kirjaamisen haasteina koettiin esimerkiksi mielenterveysongelmaiset lapset, lapsen arjen haasteet ja miten asia yhdessä kirjattaisiin tai kuinka lapsen kuuleminen tapahtuisi. Lapsen huono itsetunto koettiin haasteena lapsen kykyyn käsitellä negatiivisia asioita kirjauksissa. Kirjaukset perustuvat faktatietoon ja haastateltavat pohtivat näkisivätkö lapset vain ongelmakeskeisesti kirjatut asiat.

"Totuus kirjaamisen koruttomuudesta vois yllättää nuoret."

"Asiakkaalle voi tulla tosi huono olo siitä, että näinkö kauheeta minun kanssa oleminen ja eläminen on."

Haastateltavat kokivat, että työntekijöiden keskuudessa on eroavaisuuksia eri työmenetelmien käytössä. Iltavuorossa kirjaaminen koettiin rauhattomaksi, koska lapset "ramppaavat" toimistossa. Haastateltavat kokivat, että ajatus kirjaamiseen katkeaa, kun kirjausta ei ehdi kokonaan kirjoittamaan. Esille nousi mahdollisuus sulkea toimiston ovi, jolloin kirjaamiseen saa paremmin rauhan. Kaikki haastateltavat kertoivat, että on kiireistä kirjata, jos on yksin työvuorossa.

Haastateltavista kokivat, että kirjaaminen vie paljon aikaa. Haastateltavat pohtivat kuinka paljon lapsi voisi olla läsnä kirjaamisessa. Kaikki haastateltavat kertoivat, että he eivät koe kodinomaisena kirjata lapsen kanssa päivittäin yhdessä. Haastateltavat kokivat, että ei olisi luontevaa, jos lapsi kertoo mitä ohjaajan tulisi kirjata. Lapsi saisi olla kuitenkin jollain tavalla osallisena.

Yhdessä kirjaamisen haasteena kerrottiin olevan rajallinen työaika. Haastateltavat pohtivat, että yhdessä kirjaaminen voisi viedä arjesta liikaa aikaa, jonka voisi viettää lasten kanssa. Nähtiin myös mahdollisena, että lasten nukkumaanmeno voisi viivästyä yhdessä kirjaamisen vuoksi. Koettiin, että hankalien asioiden kirjaaminen yhdessä voisi aiheuttaa haasteita, koska lapsi täytyisi saada ymmärtämään kirjattavan asian merkitys, vaikka asiasta oltaisiin eri mieltä.

8.4 Teema 4 – Osallisuus tulevaisuudessa osana päivittäiskirjaamista Kotila-yksikössä

Kaikki haastateltavat näkivät osallisuuden merkittävänä tekijänä lapsen tavoitteiden suunnittelussa ja saavuttamisessa. Yhdessä tavoitteiden pohtiminen nähtiin hyvänä asiana tavoitteiden täyttymisen kannalta. Koettiin, että keskustelun kautta työntekijän on mahdollista vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen. Osallisuus kirjaamisessa tulevaisuudessa nähtiin hyvänä asiana lapsen kannalta. Haastateltavien mielestä on tärkeämpää, että lapsi tietää mitä hänestä kirjataan, kuin se mitä mieltä lapsi itse kirjauksista on.

"Tavoitteita ei vaan sanella vaan tavoitteita pohdittaisi yhdessä."

"Tavoitteet on tehty ja asiakkaalta kysyttäisiin mielipidettä, miten hänen mielestään tavoitteeseen voitaisiin päästä."

"Joka päivä joutuisi kertaamaan tavoitteet ni nuoren kohalla voisikin olla toimiva ratkaisu. Joka päivä miettisi tuleeko hommat hoidettua."

"Ymmärrys miksi tavoitteita laitetaan ja mikä on päämäärä."

"Jos nuoret näkisivät kirjatukset voisi heidän käsitys muuttua."

Osallisuuden eri muotoja tulevaisuuteen ehdotti vain alle puolet haastateltavista. Ehdotettiin, että lapsi voisi osallistua kirjaamiseen niin, että Nappulassa lapsi saisi kirjata "kommentoi" kohtaan mikäli hän on eri mieltä työntekijän kanssa kyseisestä kirjauksesta. Koettiin tärkeänä, että myös eriävät mielipiteet kirjataan. Osallisuuden mahdollisuuksia voisi lisätä myös nykyteknologia ja älylaitteiden käyttö.

"Mittaristolla voi kuvata, kuinka nuori on edistynyt... Omaohjaaja voisi merkitä mittaristoon myös oman mielipiteen ja heidän mielipiteitään voisi verrata keskenään, niin sitte selviää, onko nuoren ja omaohjaajan näkemykset eroavaisia... Voisi kuvata muutenkin kuin pelkällä kirjauksella. Nuoret käyttävät mielellään erilaisia sovelluksia, joka voisi olla mieluisin myös tässä asiassa... Voisi käyttää vaikka kuukauden välein."

Kysyttäessä mitä käytännön ongelmia osallistava kirjaaminen voisi tuoda, kaikki haastateltavat toivat esille ajanpuutteen. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että työaikaa kuluisi osallistavassa kirjaamisessa enemmän. Ajateltiin työntekijöiden vähyyden olevan esteenä jokapäiväiselle osallistavalle kirjaamiselle. Haastateltavat toivat esille epäilyn, että osallistava kirjaaminen päivittäin ei sovi kaikille lapsille. Ongelmana nähtiin myös lasten motivointi osallistavaan kirjaamiseen.

Mahdollisena haasteena nähtiin myös luottamuksen säilyttäminen lapsen ja työntekijän välillä. Pohdittiin, voisiko lapsi kokea luottamuksen pettämisenä tilanteen, jossa työntekijä kirjaa keskustelun, jota lapsi ei haluaisi kirjattavan. Haastateltavat näkivät tärkeimpänä kuitenkin kaiken oleellisen ja tärkeän tiedon kirjaamisen. Pidettiin mahdollisena, että yhdessä kirjaamisesta voi lapselle tulla "kiukuttelu kohtauksia". Epäily johtui siitä, että kirjattavasta asiasta pitäisi neuvotella lapsen kanssa, jolloin lapsi pitäisi saada ymmärtämään, että kirjatukset tehdään hänen parastaan ajatellen.

Epäiltiin myös, toimiiko osallistava kirjaaminen oikeasti käytännössä, koska lapset voivat olla levottomia uusien asioiden edessä. Haastateltavien mielestä päivittäiskirjaaminen voisi olla osallistavampaa, kuin mitä se on tällä hetkellä. Haastateltavat kokivat, että ei ole tarkoituksenmukaista, että yhdessä kirjattaisiin koneella. Kaivattiin myös jotain muuta tapaa käyttää osallisuutta.

Haastateltavilta kysyttiin osallisuuden eri muotoja ja keinoja päivittäiskirjaamisessa. Esille nousi työntekijän myönteinen asenne osallisuuden mahdollistajana. Puolet haastateltavista korostivat osallisuuden lisäämisen olevan tärkeää tulevaisuudessa. Tärkeimpänä tekijänä osallistavassa kirjaamisessa nähtiin kiireettömyys. Haastateltavien mielestä osallistavaa kirjaamista voisi tehdä esimerkiksi viikonloppuisin. Osallistavaa kirjaamista toteutettaisiin mieluiten kerran viikossa ja silloin, kun *"tilanne antaa myöten"*.

Mielipiteiden hajontaa tuli siinä, voisiko haastavat tilanteet kirjata yhdessä lapsen kanssa. Haastavina tilanteina kuvattiin esimerkiksi lapsen viiltely tai kiinnipitotilanne. Haastateltavat kokivat, että rajoitustoimenpiteitä kirjatessa on hyvä kuulla lasta. Lapselta vaadittaisiin haastavien tilanteiden osallistavassa kirjaamisessa syy-seuraus suhteiden ymmärtämistä. Ongelmatilanteiden yhdessä kirjaaminen voisi olla hyvä lasta kasvattava toimintatapa. Kerrottiin, että lapsi ei välttämättä tiedosta millainen hän on ollut esimerkiksi raivokohtauksen aikana. Tuotiin myös esille, että tilanteet tulisi yksilöllisesti huomioida ja rajoitustoimenpiteiden yhdessä kirjaaminen tulisi harkita tapauskohtaisesti.

"Pitäähän lapsen tietää mistä ne toimenpiteet johtuu."

"Kirjattaisi yhdessä vaikeat tilanteet, voisi rautalangasta vääntää asiat... Eihän tilanteita voi korjata mikäli ei tiedä tehneensä väärin."

"Jos käsitellään jotain tosi haastavia niin siitä voi seurata ongelmia tai haasteita kirjaamiseen."

"Tulisiko nuorelle olo, että yritettäisiin kärjittää tilannetta."

"Nuorella voisi syy-seuraus suhde vahvistua ja kehittyä."

"Välillä on tietysti aikuisten asioita joita kirjataan, mitä ei lapsen tarvitse tietysti tietääkään."

Vaihtoehdoksi osallistavalle kirjaamiselle oli, että yhdessä kirjattaisiin vain arjen tapahtumista. Haastatteluissa nousi esille myös lapsen mieliala kirjaamishetkellä. Osallistavaa kirjaaminen ei nähty mahdollisena, mikäli lapsi on levoton tai muuten tilanteeseen epäsovivassa mielentilassa.

Kuukausiraporttien ajateltiin olevan lapselle sopivaa luettavaksi. Haastateltavat kertoivat olevansa valmiita kuulemaan lapselta lisäyksiä tai muutosehdotuksia kuukausiraportteihin. Haastatteluissa nousi esille, että työntekijät eivät tiedä, haluaako lapsi edes osallistua kirjaamiseen.

Haastatteluissa tuli ilmi eriäviä mielipiteitä siitä, minkä ikäiselle lapselle osallistava kirjaaminen sopii. Osa heistä huomioisi lapsen ikä- ja kehitystason, eivätkä katsoisi pelkästään lapsen numeraalista ikää. Kerrottiin myös osallistavan dokumentoinnin sopivan 14-15 -vuotiaalle nuorelle. Alle 14 -

vuotiaan kanssa tehtävää kirjausta ei suurin osa haastateltavista kokenut mielekkäänä. Itsenäistymisvaiheessa olevat lapset koettiin sopivan parhaiten osallistavaan kirjaamiseen. Haastateltavat kokivat, että itsenäistyville siitä olisi eniten hyötyä. Osa haastateltavista kuitenkin pohti, onko osallistavasta kirjaamisesta lapselle ollenkaan hyötyä. Kirjaamistilanne on mietittävä yhdessä tapauskohtaisesti niin, että yhdessä kirjaamisesta olisi lapselle jotain hyötyä. Haastatteluissa osallistava kirjaaminen näyttäytyi lapsen kuulemisen muotona. Haastateltavat kokivat, että osallistavasta kirjaamisesta voisi kuitenkin olla lapselle enemmän hyötyä kuin haittaa.

9 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Osallisuus käsitteenä oli ymmärretty hyvin samankaltaisesti. Osallisuuden kerrottiin olevan lapsen huomioimista ja kuulemista, sekä yhteisöön kuulumista ja yhdessä tekemistä. Kirjauksissa käytettävä aika kerrottiin olevan hyvin vaihteleva. Vaihtelevuutta tuo päivän sisältö ja työvuoro. Esille nousi myös, että kirjaamisen pituus ja käytettävä aika vaihtelee työntekijästä riippuen. Yleisin vastaus kirjaamisajasta lasta kohden oli 10–15 minuuttia.

Päivittäiskirjaamisen nykyhetken tilasta Kotila-yksikössä nousi eriäviä mielipiteitä. Haastateltavat kokivat, että kirjauksista ei saa riittävästi tärkeää tietoa lapsen päivien kulusta. Esimerkkinä käytettiin tilanteita, joissa työntekijällä on pidempiä poissaoloja töistä usean päivän vapaiden tai lomien vuoksi. Haastatteluissa kerrottiin usein törmättävän tilanteeseen, jossa vuoronvaihdon yhteydessä tehtävä suullinen raportointi sisältää tietoa, jota ei kirjauksista löydy. Kirjaamiseen kerrottiin tarvitsevan oleellisten tietojen hahmottamista. Puolet haastateltavista kertoivat peilaavansa kirjattavia oleellisia asioita lapsen tavoitteisiin. Näiden haastateltavien mielestä kaikki eivät toimi näin ja tämä näkyi heidän mielestään päivittäisissä kirjauksissa. Kaikki sanoivat kirjaamisen olevan tärkeää, mutta eroavat mielipiteet tulivat esille kysyttäessä kirjaamisen tärkeydestä asiakkaalle sekä työntekijälle. Kysyttäessä kirjaamisen tärkeydestä lapselle täysin yhteneviä vastauksia ei ollut, mutta puolet haastateltavista toivat esille yhteistyökumppaneille tai viranomaistaholle menevät dokumentit. Kun taas kysyttäessä työntekijän kannalta kirjaamisen tärkeyttä, nousi esille oikeusturva ja suurimmassa osassa vastauksista kirjaaminen koetaan työväliseksi, jolla todennetaan omaa työtä.

Haastateltavien mielestä kaikki työntekijät eivät tiedosta päivittäiskirjaamisen merkitystä sekä sitä, että miksi kirjaaminen on osa työprosessia. Kirjaamisen on tarkoitus ohjata lastensuojelussa työskentelevää työntekijää lain mukaisesti sekä siihen liittyvässä päätöksenteossa. Kirjaamisella on myös merkitystä viranomaistasolla päätösten valmistelussa. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että kirjaaminen kuvastaa omaa tehtyä työtä, mutta yhteistyötasolla kirjaamisen merkitys jäi häilyväksi. Kirjauksista kerrottiin tehtävän kuukausittain yhteenveto sosiaalityöntekijöille, mutta puolella haastateltavista ei ollut varmuutta asiakkaan oikeuksista ja asemasta säätävistä laeista. Epäselvyyttä oli myös saavatko lapset lukea päivittäiskirjauksia.

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että lapsen kanssa yhdessä kirjaaminen kaikista asioista onnistuu. Tilanteessa nähtiin sekä haasteita että hyötyjä. Usea toi esille yhdessä kirjaamisessa kasvatuksellisen näkökulman. Vaikka nähtiin mahdollisena kirjata lapsen kanssa haastavia asioita, niin osa haastateltavista oli vahvasti sitä mieltä, että arkisten päivittäisten asioiden kirjaaminen on ainoa asia mitä yhdessä lapsen kanssa on mahdollista kirjata.

Haastattelun aikana tarkentavien lisäkysymysten esittäminen toi esille haastateltavien mielipiteiden hajontaa lastensuojelua ohjaavista laeista. Työntekijöiden käsitys osallisuudesta ja osallisuuden toteutumisesta Kotila-yksikössä oli ymmärretty samankaltaisesti. Ajatus osallisuudesta päivittäiskirjaamisessa tulevaisuudessa nähtiin tervetulleena kehittämisen kohteena, mutta juurikaan kehittämisideoita ei työntekijöiltä itseltään noussut haastatteluissa.

10 AMMATILLINEN POHDINTA

Osallisuus käsitteenä tuotti osalle haastateltavista vaikeuksia selittää. Valmiin opinnäytetyön tarkoituksena oli yhtenäistää osallistava dokumentointi käsitettä työntekijöille, mutta samalla yhtenäistää myös osallisuuden käsitettä. Huomioimme haastatteluissa, että kysyttäessä osallisuudesta päivittäiskirjaamisesta, haastateltavilla nousi esille hyvin samanlaisia ajatuksia. Koimme haastattelijoina, että vastaukset muistuttivat toisiaan. Haastateltavista useat olivat sitä mieltä, että osallisuus on päivittäiskirjaamisessa asiakkaan ja työntekijän yhdessä tekemää kirjausta tietokoneella. Haastateltavien vastaukset vaikuttivat siihen, että tässä opinnäytetyössä osallistava kirjaaminen tarkoittaa nuoren ja ohjaajan yhdessä kirjaamista.

Puolessa haastatteluista yhdessä kirjaamisen hyötyjä puntaroitiin. Yhdessä kirjaamisessa nähtiin haasteita sekä hyötyjä, mutta epävarmuus yhdessä kirjaamisen onnistumisesta nousi käytännössä esille. Kaikki haastateltavat voisivat yhdessä kirjaamista kuitenkin käyttää tapauskohtaisesti ja harkiten. Pohdimme tuottavatko haastateltaville epävarmuutta uuden työskentelytavan käyttöönotto ja siihen liittyvät käytännön ongelmat? Mahdollista on myös, että epävarmuus yhdessä kirjaamisen onnistumiseen johtuu siitä, että yli puolet haastateltavista nosti esille mahdollisena haasteena erimielisyydet kirjauksen sisällöstä lapsen kanssa. Yritetäänkö konflikteja työntekijän ja lapsen välillä tarkoituksellisesti välttää? Kasvatuksellisia keskusteluja pitäisi voida käydä aiheesta kuin aiheesta, huolimatta siitä, että asiasta on eri mieltä. Lastensuojelulaitoksessa tehtävä työ on kuitenkin hoito- ja kasvatustyötä. Onko oikeanlaista kasvatusta jättää tekemättä jokin asia vain siksi, että työntekijä pelkää sanaharkkaa lapsen kanssa? Kuten Kaarto ja Mäkelä (2009) tutkimuksessaan totesivat, nuoret kaipaavat lastensuojeluyksikön ohjaajilta selkeitä perusteluita. Näiden perusteluiden tulisi pohjautua lakeihin, oikeuksiin, turvallisuussyihin tai kasvatukselliseen näkökulmaan.

Mielestämme haastateltavat kyseenalaistivat osallisuuden hyötyjä päivittäiskirjaamisessa lapsen kannalta pohtimalla, että olisiko työskentelytavasta mitään hyötyä lapselle. Eriäviä mielipiteitä tuli esille keskusteltaessa osallistavan kirjaamisen paikasta ja sopivuudesta lapsille. Mielestämme ristiriitaista yhdessä kirjaamisen sopivuudessa oli se, että yli puolet kokivat tämän hetkistä lapsista valtaosan olevan ikä- ja kehitystasoltaan sopimattomia yhdessä kirjaamiseen. Kerrottiin myös, että mieluiten yhdessä kirjaamista toteutettaisiin yli 14 -vuotiaiden kanssa.

Haastatteluissa osallisuus nähtiin ensisijaisesti yhdessä kirjaamisena tietokoneella lapsen huoneessa tai toimistossa. Mikäli työntekijöillä olisi ollut lasten osallisuudesta muita keinoja tiedossa kuin yhdessä kirjaaminen, olisiko osallistavan kirjaamisen sopivuudesta kaikenikäisille lapsille voinut tulla erilaisia tuloksia? Jääkö haastateltavilla ymmärrys osallisuuden käsitteestä vajaaksi, jos osallistava kirjaaminen nähdään vain yhdenlaisena toimintatapana? Kuten jo aikaisemmin mainittiin, haastateltavien mielestä sopivin kohderyhmä olisi itsenäistymisvaiheessa olevat lapset. Lähes kaikkien mielestä yhdessä kirjaaminen ei sopisi alle 14 -vuotiaille. Mielestämme tämä on ristiriidassa Suomen perustuslain (731/1999) kanssa, jossa määritellään, että jokaisella tulee olla mahdollisuus osallisuuteen ikään

katsomatta. Sopsisiko osallistava kirjaaminen haastateltavien mielestä alle 14 -vuotiaille paremmin, mikäli toimintatapa olisi jotain muuta kuin yhdessä kirjaamista tietokoneella?

Yksi haastateltava toi esille näkemyksiään osallistavasta kirjaamisesta hyödyntäen tietotekniikkaa. Jokaisella lapsella on nykyään älypuhelimet, tabletti tai tietokone. Voisiko osallistavaa kirjaamista toteuttaa kaikille Kotila-yksikön lapsille kehittämällä nykyaikaisen menetelmän tai sovelluksen? Voisiko osallisuutta toteuttaa kirjaamalla päiväkirjamaisesti lapsen kanssa paperille? Käsien tehdessä kirjauksen tukena voi käyttää värejä ja kuvia, joiden avulla meidän mielestä tunteiden ilmaisu voisi olla lapselle helpompaa.

Osa haastateltavista painottivat kirjauksien arvon lakeihin viitaten. *"Sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö sekä avustava henkilöstö, joka osallistuu asiakastyöhön, ovat velvollisia kirjaamaan sosiaalihuollon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot määrämuotoisina asiakirjoina ja tallettamaan ne 5 §:n mukaisesti."* (Laki sosiaalihuollon asiakaskirjoista 254/2015). Vaikka laissa määrätään kirjattava asia varsin väljänä, pohdimme ammattieettisyyden näkökulmasta taitoa kyseenalaistaa omaa ammatillista toimintaa. Mikäli työntekijä kokee tarpeelliseksi kertoa lapsen päivän aikana tapahtuneen asian vuoronvaihdossa, miksi hän ei koe asian olevan tärkeä tieto kirjattavaksi?

Päivittäiskirjaamisilla on suuri merkitys nuorta koskevaan päätöksentekoon lastensuojelutyön eri vaiheissa. Mielestämme tärkeää työntekijän kannalta kirjauksien laatimiseen on, että tiedon tulee olla tarkkaa, totuuden mukaista sekä ajantasaista. Haastatteluista selvisi, että kaikkien mielestä osallisuuden lisääminen kirjaamiseen oli hyvä asia.

Jokainen haastateltava kertoi, ettei osallistavaa kirjaamista voisi heidän mielestään toteuttaa päivittäin. Arki lastensuojelulaitoksessa on kiireistä, mutta jäimme pohtimaan, onko ammattieettisesti oikein jättää lapsen mielipide kuulematta vain sen takia, että on kiire tai vähän aikaa kirjaamiseen, jos juuri sinä päivänä olisi lapsen osalta tapahtunut jotain sellaista, että hänen olisi tärkeää olla osallisena kirjaamisessa.

Mielestämme moniosaava työyhteisö on arvokas, jokainen työntekijä on yksilöllinen ja erilaisuus rikastuttaa työyhteisöä. Mielestämme ei ole ideaalia saavuttaa täysin yhtenäistä toimintatapaa esimerkiksi osallisuuden toteuttamisessa. Yhteisten pelisääntöjen luominen toimintatavoista on kuitenkin tarpeellista, mutta kaikkien työntekijöiden on sitouduttava noudattamaan niitä. Tarkoituksenmukaista olisi luoda yhteiset raamit ja säännöt työlle, kuitenkin ketään pakottamatta tietynlaiseen työkentelytapaan. Työntekijälle pakonomaiset, ylhäältä tuleva käsky toimia ei ole työyhteisön yhteishengen ja työilmapiirin kannalta ihanteellisin toimintatapa. Työyhteisön kehittäminen voi olla haastavaa ja tarvitaan pitkäjänteisyyttä sekä koko henkilöstöä kehittämistyön onnistumiseen. Mielestämme työyhteisön kehittäminen vaatii paljon keskustelua ja pohdintaa.

Jäimme pohtimaan olisiko lapsille merkityksellistä tietää mitä ohjaajat heistä kirjaavat. Näyttäytyisikö kirjaaminen lapsen silmissä hyvänä vai huonona asiana, mikäli kirjauksen sisällöt olisivat heillä tiedossa? Onko mahdollista, että lapsi alkaisi liikaa "analysoimaan" käyttäytymistään? Voisiko se viedä liikaa aikaa lapsen leikiltä ja vapaa-ajalta vai auttaisiko ymmärrys kirjaamisesta lasta pohtimaan omaa toimintaansa positiivisessa mielessä? Voisiko osallistava dokumentointi omalta osaltaan ennaltaehkäistä tulevia ongelmia, koska lapsi tietää, että asiat kirjataan yhdessä ja lapsi on mahdollisesti aktiivisena osapuolena kirjausprosessissa. Osallistavan dokumentoinnin hyötyjä voi myös pohtia asiakaslähtöisyyden kannalta. Sosiaalialan keskeinen periaate on asiakaslähtöisyys ja työntekijän tulee toimia asiakkaan hyväksi, sekä kehittää menettelytapoja kohtaamaan paremmin asiakkaan tarpeita. Näin ajatellen lapsen kanssa tiiviimpi työskentely vaikka kirjaamisen yhteydessä, mahdollistaa lapsen ja työntekijän luottamuksellisen suhteen rakentumista. Lapsella olisi myös mahdollisuus reflektoida syy ja seuraus -suhdetta omassa toiminnassaan.

Olemme pohtineet myös lasten ja nuorten motivoinnin näkökulmaa. Voiko osallistava dokumentointi toimia lapsille ja nuorille motivaattorina, jolloin hän muokkaisi omaa käyttäytymistään siihen suuntaan, että hoito- ja kasvatussuunnitelmaan asetetut tavoitteet voisivat täyttyä? Voiko osallistava toiminta asiakaskirjaamisessa olla niin merkittävä, että lapsi tai nuori huomioisi syy ja seuraus -suhteita laajemmin, mihin hän on tavallisesti tottunut. Lapsen kehitystason huomioon ottaen syy-seuraussuhteen ymmärtäminen voi Kotila-yksikön asiakkailla olla hyvinkin eroava.

Aineiston analysoinnin jälkeen, jäimme miettimään asiaa, johon emme olleet millään tavalla valmistautuneet ennen haastattelua. Emme tieneet haastateltavien koulutustaustoja, mutta haastatteluita ilmeni selvästi ammattikorkeakoulun käyneet henkilöt. Heidän vastaukset olivat selvästi syvällisempiä, kuin ammattikoulusta valmistuneiden. Tämä jäi mietityttämään meitä. Koulutustaustan tulisi näkyä haastattelussa, mutta se, että se näkyi niin selvästi, yllätti meidät. Haastattelussa kävi ilmi, että joillakin työntekijöillä ei ollut minkäänlaista kokemusta päivittäiskirjaamisesta ennen Kotila-yksikköön tuloa. Pohdimme, onko sosiaalialan ammattiopetuksessa, esimerkiksi lähihoitajakoulutuksessa, minkäänlaista kirjaamiskoulutusta tai -harjoitteita?

Haastatteluissa ei erikseen kysytty asiakasasiakirjoja ohjaavista laeista. Asia nousi monessa haastattelussa esille. Jäimme miettimään, kuinka paljon ammattiopetuksessa kiinnitetään huomiota työtä ohjaaviin lakeihin tai jääkö merkitys lakien kytkeytymisestä käytännön työhön irralliseksi.

11 KEHITTÄMISIDEAT

Aineiston perusteella työntekijöiden tietoutta lastensuojelutyötä ohjaavista laeista sekä dokumentoinnin merkityksestä tulisi lisätä. Erityisesti päivittäiskirjaamisen kehittäminen tulevaisuudessa yhteisemmäksi työskentelytavaksi oli toivottavaa työntekijöiden keskuudessa. Esille nousi myös selkeiden ohjeistuksien tarve kirjallisessa muodossa, voisiko esimerkkikirjaukset olla hyvä keino harjaantuttaa kirjaamista. Käytössä oleva Nappula -asiakastietojärjestelmän käyttöön kaivattiin myös koulutusta. Kirjaamisen näkökulmasta myös oleellisen asian eli kirjattavan asian hahmottamisessa nousi haastatteluissa eroavaisuuksia. Kaikki tiesivät, että oleellinen ja tärkeä tieto tulee kirjata, mutta käsitys tärkeästä tai oleellisesta tiedosta oli työntekijöillä erilainen. Kirjallinen ohjeistus päivittäiskirjaamisesta helpottaisi myös yksikössä työskentelevien sijaisten työtä. Pohdimme voisiko esimerkiksi Nappulassa olla lapsen tavoitteet näkyvillä indikaattorissa. Tällöin päivittäiskirjaaminen voisi olla helpompaa, kun tavoitteet ovat nopeasti näkyvillä.

Kuten jo haastattelumateriaalista kävi ilmi, teknologian hyödyntäminen voisi tulevaisuuden kannalta olla hyvä kehittämisen kohde. Työntekijän vastuulla on omien työskentelytapojen kehittäminen vastaamaan asiakkaiden tarpeita. Hänen täytyisi toimia työyhteisössä rakentavasti ja aktiivisesti niin, että kykenee kehittämään omaa työtään.

Kehittämisen kohteena haastatteluiden pohjalta näimme myös tiiminä toimimisen. Haastatteluissa nousi esille tilanteet, jolloin nuorelta kysytään terveisiä sosiaalityöntekijälle omaohjaajan toimesta. Haastateltavat kokivat, että nuoret eivät ehkä olleet valmistautuneet kysymykseen juuri sillä hetkellä. Voisiko tällaisiin asioihin panostaa enemmän tiiminä siten, että yhden lapsen asiat eivät olisi vaan tiettyjen ohjaajien hoidettavana? Voisiko omaohjaaja ohjeistaa muita työntekijöitä jatkamaan lapsen kanssa siitä mihin omaohjaaja oli jäänyt? Päivittäiskirjausten kautta tiedon pitäisi kulkea ohjaajille, mitä kukin lapsi on tehnyt. Myös viikottaisissa tiimipalaverissa mielestämme voisi käydä jokaisen lapsen kohdalta ajankohtaiset, kirjattavat asiat esimerkiksi viikotavoitteet yhdessä läpi. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen työntekijä kertoo huomioitaan ja merkittäviä asioita yksikön lapsista ja sitä kautta yhteinen kanta "tärkeälle" kirjattavalle asialle löytyy.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

BANKS, Sarah 2012. Ethics and values in social work. 4. painos. Suffolk: Palgrave.

EPOOKI 2018. Mitä siihen kirjataan? Määrämuotoinen kirjaaminen sosiaalihuollossa. [Verkkajulkaisu.] Oulun ammattikorkeakoulu. Asiantuntijablogi. [Viitattu 2018-8-25.] Saatavissa: <https://blogi.oamk.fi/2018/05/15/mita-siihen-kirjataan-maaramuotoinen-kirjaaminen-sosiaalihuollossa/>

HARJULAN LASTENKOTI s.a. [Verkkajulkaisu.] Harjulakodin www-sivut. [Viitattu 2018-11-09.] Saatavissa: <http://kajaani.pelastakaalapset.fi/harjulan-lastenkoti/>

HILTUNEN-TOURA, Maarit, LOHIJOKI, Hanna, VÄINÄLÄ, Anna ja ROPO, Riitta 2016. Sosiaalihuolto siirtyy asiakastietojen määrämuotoiseen kirjaamiseen. [Verkkajulkaisu.] Talentia-lehden www-sivut. [Viitattu 2018-30-8.] Saatavissa: <https://www.talentia-lehti.fi/sosiaalihuolto-siirtyy-asiakastietojen-maaramuotoiseen-kirjaamiseen/>

HIRSJÄRVI, Sirkka ja HURME, Helena 2014. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.

KAARTO, Taru ja MÄKELÄ, Sanna 2009. Heittopussi vai asiakas? Lastensuojelulaitokseen sijoitettujen nuorten kokemuksia osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista. Satakunnan Ammattikorkeakoulu: Sosiaali- ja terveysalan Porin yksikkö. Opinnäytetyö. [Viitattu 2018-08-24.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/14300/2009_samk_kaarto_taru_makela_sanna.pdf?sequence=1

KÄÄRIÄINEN, Aino, LEINONEN, Ansa ja METSÄRANTA, Hannele 2006. Lastensuojelutyön dokumentointi. Opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.

LAKI LASTENSUOJELUSTA 14.4.2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-11-19.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L4>

LAKI SOSIAALIHUOLLON ASIAKASASIAKIRJOISTA 254/2015. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-12-08.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150254#Pidp454039664>

LAKI SOSIAALIHUOLLON ASIAKKAAN ASEMESTA JA OIKEUKSISTA 22.9.2000/812. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-11-17.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

ORANEN, Mikko 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 7. Helsinki: Multiprint.

ORANEN, Mikko 2018. Lapsen osallisuus. [Verkkajulkaisu.] THL:n www-sivut. [Viitattu 2018-11-09.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

OTAVAN OPISTO 2015. Mitä on kehityspsykologia. [Verkkajulkaisu.] Internetix. [Viitattu 2018-29-8.] Saatavissa: http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/1_kehityspsykologian_teoriat__mallit_ja_tutkimus/01_mita_on_kehityspsykologia?C:D=gjsX.eyaB

PEHKONEN, Aini ja VÄÄNÄNEN-FOMIN, Marja (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: PS-Kustannus.

POHJOLA, Anneli, KAIRALA, Maarit, LYLÄ, Hannu ja NISKALA, Asta (toim.) 2017. Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi - Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tampere: Vastapaino.

SALO, Sinikka ja HENNER, Anja 2017. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus haastaa kyvykkyyden. [Verkkajulkaisu.] Hoitotyön koulutus ja tutkimus- ja kehittämistoiminta – ajankohtaisia ja tulevaisuutta ennakoivia haasteita. ePooki www-sivut. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 43. [Viitattu 2017-18-01.] Saatavissa: <http://www.oamk.fi/epooki/index.php?CID=1059>

SOCOM OY 2016. Kansa-koulu II Määrämuotoisen kirjaamisen tuki sosiaalialalla. [Verkkójulkaisu.] Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen www-sivut. [Viitattu 2018-8-25.] Saatavissa: <http://www.socom.fi/kansa-koulu/hanke/>

SOSIAALIHUOLTOLAKI 1301/2014. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-8-11.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L2P10>

SUOMEN PERUSTUSLAKI 731/1999. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-8-11.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#P6>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2017. Dokumentointi lastensuojelussa. [Verkkójulkaisu.] THL:n www-sivut. [Viitattu 2018-01-10.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/dokumentointi-lastensuojelussa>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS s.a. Hoito ja kasvatusta sijaishuollossa. [Verkkójulkaisu.] THL:n www-sivut. [Viitattu 2018-01-10.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatusta-sijaishuollossa>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2018. Tiedonhallinta sosiaali- ja terveysalalla. Hallinnollinen käynnistäminen. [Verkkójulkaisu.] THL:n www-sivut. [Viitattu 2018-12-04.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/kanta-palvelut/sosiaalihuollon-kanta-palvelut/kanta-palvelujen-kayttoonotto/ennen-kayttoonottoa-tehtavat-valmistelut/hallinnollinen-kaynnistaminen>

UNKURI, Mari 2016. Asiakkaan eettinen kohtaaminen lastensuojelun osallistavassa dokumentoinnissa. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityön yksikkö. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 2017-12-08.] Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51363/URN:NBN:fi:jyu-201609144106.pdf?sequence=1>

UNICEF s.a. Yleissopimus lapsen oikeuksista. [Verkkójulkaisu.] Unicefin www sivut. [Viitattu 2017-11-19.] Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

VALKAMA, Katja 2012. Asiakkuuden dilemma, näkökulmia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuuteen. Vaasa: Vaasan yliopisto.

VALTIONEUVOSTO s.a. Sote-uudistuksen tavoitteet. [Verkkójulkaisu.] Maakunta ja sote-uudistuksen www-sivut. [Viitattu 2018-1-18] Saatavissa: <https://alueuudistus.fi/soteuudistus/tavoitteet>

VUORI, Matti 2010. 125 pointtia dokumentoinnista. [Verkkójulkaisu.] [Viitattu 2017-11-17.] Saatavissa: https://www.mattivuori.net/julkaisuluettelo/liitteet/satavartti_pointtia_dokumentoinnista.pdf

ARVOISA HAASTATELTAVA

Olemme sosionomiopiskelijoita. Teemme opinnäytetyön Kotila-yksikön päivittäiskirjaamisesta. Selvitys toteutetaan yksilöteemahaastatteluna niin, että haastatteloita on kaksi ja haastateltavia yksi. Teemahaastatteluun on varattu yksi tunti työaikaasi. Teemahaastattelut äänitetään, jotta voimme palata haastatteluusi purkuvaiheessa.

Tässä sinulle toimintaohjeet teemahaastatteluun.

Voit valmistautua teemahaastatteluun pohtimalla haastattelun teemoja etukäteen. Toivomme, että et keskustele työyhteisössä teemahaastatteluun liittyvistä asioista ennen haastatteluasi. Tämä teemahaastattelu on täysin luottamuksellinen, eikä sinun nimesi tule esille missään vaiheessa.

Haastattelun teemat ovat:

1. Osallisuus käsitteenä
2. Päivittäiskirjaaminen Kotila-yksikössä
3. Osallisuus päivittäiskirjaamisessa Kotila-yksikössä
4. Osallisuus tulevaisuudessa osana päivittäiskirjaamista Kotila-yksikössä

Haastatteluasi ajankohta on _____

Yhteistyöstä kiittäen

Sanna Kolehmainen ja Paula Korhonen

Savonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 2 - TEEMAHAASTATTELURUNKO

Teemahaastattelurunko:

1. Osallisuus käsitteenä

Mitä se mielestäsi tarkoittaa
Osallisuus ja sote-uudistus
Osallisuuden eri muodot ja keinot
Millaisia hankkeita tai uudistuksia lastensuojelussa tiedät tällä hetkellä olevan
Mitä eroa mielestäsi on osallisuudella ja osallistavalla

2. Päivittäiskirjaaminen Kotila-yksikössä

Nykytilanne
Kirjaamiseen käytettävä aika
Kirjaamisen haasteet/sudenkuopat/Mitä kirjaaminen vaatii työntekijältä
Kirjaamisen tärkeys asiakkaalle ja työntekijälle
Millaiset ohjeet kirjaamiseen on annettu kotila -yksikössä
Kirjaamistyylien eroavaisuudet

3. Osallisuus päivittäiskirjaamisessa Kotila-yksikössä

Ajatuksia
Millä tavalla ilmenee
Osallisuuden mahdollisuudet päivittäiskirjaamisessa asiakkaalle/työntekijälle
Osallisuuden haasteet päivittäiskirjaamisessa asiakkaalle/työntekijälle

4. Osallisuus tulevaisuudessa osana päivittäiskirjaamista Kotila-yksikössä

Osallisuuden merkitys nuoren tavoitteiden täyttymiseen
Käytännön ongelmat osallistavassa kirjaamisessa (miten muuttuisi?)
Osallisuuden eri muotoja ja keinoja päivittäiskirjaamisessa